

SLOVENSKA BČELA.

Izdana 1. marca 1851.

Izdajstvo in sprava.

Vojška med križem in polomescem je že leta in leta terpela. Eden naj boljših in naj hrabrejših braniteljev križa je bil Juri Kastriotić, ban arbanaski. V mnogih bitvah z Muratom in pozneje z Mehmedom je bil on premagavec, in pred mečem njegovim se je vse treslo. Ni ga bilo Turkom mogoče premagati. Ali če je Kastriotić Mehmedu to s svojimi zmagami bolj dokazoval in ga s svojim mečem tega bolj prepričeval, bolj je taj nad njim serd in čert kuhal, in je hujše želel, da bi enkrat njegovo vitežko glavo na kol natakni zamogel. Toda vidil je, da ga z mečem nikakor v pest dobiti ne more. Tedaj sklene to z izdajstvom doseči.

Kastriotić je imel nekiga Musata za svojega perviga prijatla in vojskovodja. Taj je bil ravno tako pogumen in hraber kakor sam Kastriotić. To je Mehmed vedil, in iz tega je hotel mrežo splesti, v katero je mislil nepremagljiviga arbanaskiga bana ujeti. Nekiga dne pošlje tedaj Mehmed Musatu pismo, v katerem neizrečeno hvali njegovo junaštvo in hrabrost. S sladkimi besedami tako rekoč v zvezde kuje njegovo slavno ime, in mu reče, da Kastriotić ni vreden takiga junaka za svojiga vojskovodja imeti, ker mu njegove junaške dela tako slabo plačuje. Kaj imaš pri njem? Kaj ti da, mu reče nadalje, za tvoje velike zasluge? Nič in zopet nič je tvoje plačilo. Lej, kako bolje pa jaz povračujem junaštvo svojih podložnih. Ako bi bil ti meni toliko bitev dobil, toliko sovražnikov zmagal, kralj bi že bil, z blagom obdaren, da bi ne vedil kam z njim. Bodi tedaj pameten, hrabri Musa, zapusti svojiga nehvaležniga gospoda, ki tvojih zaslug po vrednosti ceniti ne ve. Zapusti nehvaležnika, in meni ga izroči. Ako mi to storiš, te hočem kraljevo obdarovati in visoko postaviti nad vse svoje veljake. Kralja arbanaskiga te hočem storiti in vedno tvoj prijatelj biti. Musa! ne verzi po neumnem svoje sreče od sebe, katero ti silni car kopna in morja ponuja!

Kerv Musatu v lica stopi, ko bere te zapeljive besede. Pa kmalo zopet ves bleđ postane in zlo razkačen verže pismo na tla in zaupije:

»Ali jaz, jaz svojiga dobriga gospoda zapustiti? jaz ga izdati? Nikdar! Pokončati hočem taj satanski list, da ga nikdar več moje oči vidile ne bodo!« Pripogne se in ga pobere. »Pa enkrat ga hočem še brati, reče sam pri sebi, saj od serda skoraj ne vem, kaj da Mehmed vse hoče od mene!« Začne ga brati in besede zapeljive kače mu začnejo serce ovijati. »Nehvaležen moj gospod? — tiho reče — nehvaležen? Mehmed! morebiti imaš prav? In kaj mi pa ti obetaš? — Bogastvo — čast — kraljestvo. — Res lepe reči.« — Majhen čas postoji tih in zamišljen. Nebeški svarivni angelj, glas, ki ga je dobrotljivi stvarnik v persi vsakiga človeka položil, mu zdaj zopet gerdobijo izdajstva kaže. »Ne ne — reče — tako gerdo nečem prijateljstva in ljubezni svojiga gospoda vračevati. Sam mu hočem pismo pokazati, da bo vidil, kako zapeljiv da je taj gerdi Turčin.« Zopet prime pismo. Ali kakor da bi neka skrita moč njegove oči na čerke vlekla, začne precej ravno tiste besede brati, ktere mu vse posvetno obetajo, kar si le človeško serce želeli zamore. Toraj zopet reče: »Kako življenje bi bilo to — ah kako življenje! — Povsod vsiga dovolj — česen — clo kralj biti, — lepo bi bilo, — zares lepo! In saj je tudi res, kaj mi zamore Kastriotić dati? — Zadnjo bitvo je zgubil, in morebiti mu bo tudi prihodni sreča herbet kazala? — Mehmed pravi, da naj nikar sreče neumno od sebe ne veržem. To bi pa storil, če bi ne hotel njegove želje spolniti. — Sklenjeno je. Podal se bom tedaj k Mehmedu, da zadobim premoženje, čast in kraljestvo.«

Kmaló po tem stoji ravno tisti Musa pred Mehmedom. Taj mu zdaj vse besede in obete, ktere mu je poprej pisal, še veliko sladkejšo ponavlja in mu tako na dušo govori, da mu sčasom vest potolaži in v spanje zaziba. Musa hoče od Mehmeda 25000 vojakov, da bi z njimi nad Kastriotića udaril in ga premagal. Mehmed mu jih dovoli. S teškim sercem se je spomnil še včasih Kastriotića in njegove ljubezni. Ali zdaj je bilo prepozno Turke zapustiti. Toraj si prizadeva svojo vest umiriti in na storjeno izdajstvo več ne misliti.

Bilo je v februarju leta 1454, ko pride Musa s svojo vojsko na Dibrensko polje, kjer je bil Kastriotić s svojo armado. S prevzetnim glasom kliče in upije Musa, da naj Kastriotić na dvoboj pride, če je junak kakor Musa. Pač je Kastriotić slišal te besede, še predobro jih je slišal, ker mu je vsaka bila ojster nož v njegovo serce. Ali ni se hotel koj oglasiti. V serce ga je sklelo izdajstvo prijatla, kterimu je bil več kot prijatelj, kteriga je ljubil kot lastniga brata. Rad bi mu bil še zdaj prizanesel. Ko pa Musa le neprenehoma in zabavljivo upije in Kastriotića na dvoboj kliče, zavre serd in jeza v njegovem oserčju, on plane na svoje junaške noge in hoče pokazati, da je še zmirom stari

Kastriotić. Ves razkačen skoči na svojiga strelovitiga vranca in dere nad Musata, ki je stal na čelu svoje armade. Musa se kaj takiga ni nadjal. Misli je, da se bode Kastriotić njega in njegove velike vojske zbal, in da se ne bode upal z njim biti. Ali ravno kar od Kastriotića misli, se njemu zgodi. Kastriotićev oroslanski pogum spremeni Musata v zajca, in Musa Kastriotiću pete pokaže. Zdaj se verže Kastriotić z vso svojo močjo na sovražno armado. Strašni boj je bil, — bilo je mesarsko klanje. In ko blede luna tisti večer izmed tamnih oblakov stopi, obsije okoli 20000 Turkov, kateri so na Dibrenskem polju zadnji boj bojevali. —

Občutje Musata se ne da dopovedati, ko je zdaj z majhno trumco proti Carigradu šel, s katero se je jezi hrabrega Kastriotića odtegnil. Pač vse drugače mu je bilo pri srcu, kakor takrat, ko je na čelu velike zmagovpne vojske zidovje tega mesta zapustil. Upal je tačas, da bo ovenčan in češen premagavec Kastriotića se v Carigrad vernil. Al zmotil se je. Namesto tega le vidi za sabo capljati trumo boja trudnih sterganih in ranjenih Turkov. Čuti na obrazu sramoto, v srcu žalost in nekaj, ki ga vedno vedno, izdajstva toži. Boji se trenutka, v katerem bo pred ojstrim Mehmedom stal. Kakor mali učenček, katerimu je ravno njegov serdit učenik eno gorko pritisnil, tako pohlevno gre Musa skoz ulice Carigrada, in se ne upa svojih oči na ljudstvo obrniti, katero ga z izdajavcem pita. Clo ženske in otroci mu žugajo in s perstom za njim kažejo.

Zdaj ga Mehmed pred se pokliče, in v njegovih očeh, iz katerih iskre divje jeze švigajo, je Musa lahko bral, kaj da ga čaka. Kmalu zagromi serditi car nad Musatom, ki s pobešenimi očmi pred njim stoji: „Gerdi kaurine! ali tako ti mojo dobroto vračuješ? To je tedaj zmaga nad kerstjani, katero si meni obljubil? Izdajavec si, gerdi izdajavec, in pri bradi Muhameda! kolec, na kteriga te dam natakniti, naj priča, kako Mehmed izdajstvo plačuje. Slugi! zdaj peljite tega kaurina izpred mojih oči, in berž ga nabijte na kolec!“

Gotovo bi se bilo to žuganje serditiga Mehmeda zgodilo, ako bi ne bili Musatovi tovarši za njega Mehmeda prosili in mu rekli, da se je scer Musa verlo branil, ali da vender ni mogel nepremagljiviga Kastriotića zmagati. To slišati se Mehmedu jeza enmalo posede, ali vender zapove, da se mora Musa brez odloga iz njegoviga carstva pobrati.

S tužnim srcem se Musa zdaj iz mesta poda, v katerem je čast, bogastvo, kraljestvo doseči upal. „Kje je blago, kje je bogastvo, kje čast, kje kraljestvo?“ se zdaj upraša. Ime „izdajavec“ je moje plačilo. In zdaj kam se hočem podati? Nikjer nimam prijatla, nikjer ne domú. Pa saj to zaslužim, ko sim zamogel svojiga gospoda izdati.“

Ko se svojiga gospoda spomni, mu misel, da bi se k njemu vernil, da bi ga za odpušanje prosil, kakor urna strela tamo njegoviga serca razsvetli. »O, Kastriotić je velikodušen, on mi bode odpustil!« reče sam pri sebi, in se na pot k njemu poda. —

Bilo je pozimi. Goste megle so tisto tmino delale, ktera zamore še scer veseliga človeka tužniga storiti, ko je Musa sam in zamišljen pot hodil, ktera mu je bila morebiti naj težja celiga njegoviga življenja. Strah in nada sta se v njegovih persih bojevala in močno mu je serce tolklo, ko se je Kastriotiću bližal. Z verigo okoli vrata se verže k njegovim nogam in z glasom, kateri je Kastriotiću vse poprejšno pozabiti dal, mu reče: »Grešnik sim velik grešnik, ker sim tvojih dobrot in tvoje ljubezni pozabil, ter sim te hotel tvojimu naj hujšimu sovražniku v roke izdati. Ali večna pravica me je hudo kaznovala. Lej, Musa, tvoj nekdanj hrabri Musa, te zdaj na kolenih odpušnja prosi. Ako se spomniš še kaj svojiga prijateljstva do njega, ako še ni njegovo izdajstvo zadnje iskrice ljubezni v tvojem sercu ugasnilo, o odpusti mu! Prizanesi skesanimu, saj je pripravljen zadnjo srago svoje kervi za tebe preliti!«

Ali ni bilo treba blagočutniga Kastriotića tako prositi. Saj mu je kapljica dovolj povedala, ktera se je v mokrih očeh Musata utrinjala. Ljubezen do Musata se zopet s ponovljeno močjo v njegovem sercu zbudi in s solzico v očeh mu reče: »Ne tam na tleh, tukaj na mojem sercu je mesto za tebe, sem tedaj! Kastriotić te ljubi kakor poprej!« Serce zdaj bije na sercu. In kakor da bi se same nebesa take ljubezni in sprave veselile, se naenkrat oblaki ločijo in veličastno zlato sonce na nju zasije. O njegovem svitu zablišijo solzice, ktere so se v očesu vsakiga pričujočiga tresle, kakor žlahtni biserji. —

Stanovitno je bilo po tem prijateljstvo teh dveh Slavjanov, in Musa je bil Kastriotiću zvest, dokler ga niso Turki ujeli in okrutno končali.

Josipina Turnogradska.

Motjena pobožnost.

Po českem.

Ko te vidim, draga moja!

V božjem hramu klečati,

Ne zamorem Bogu služiti

Moram na te gledati:

Ko bi Boga tako ljubil,

Kakor ljubim jaz tebe,

Bi že davno za svetnika

V svitlo nebo vzeli me.

Vladimir i Kosara.

(K o n e c.)

Leno prehaja Vladimiru dan za dnevom, v neobičnem domu. Iz junaških udov je bežala moč, i živi ogenj mladenskih let je ugašal, ker nima ne v djanji reje več, ne v upu. Merske smerti pričakuje, sedaj jedine rešnice, on, ki je viharju enako po bojišči veršal; polja i planine, kakor oblake bistri sokol, meril. Še se včasi prešni plamen zbudi: plame ne noge, napeta roka železno ključavnico stresa, v terdo steno buta, kakor bi se jeklo i kamen junaškej pesti udati mogla; včasi odkupa pričakuje, al oproštenja z mečem, ki se mu včasi tako blizo zdi, da uho nastavlja; pa kmalo zgine up mamljivi, kipeče serce upade, i gluha otožnost ga spet posede. Še se mu podaja vsaki dan od zgorej pusta jed, pičlo merjena; pa tudi ta mu je ostajala; skorej se je odnavdil jesti, le redkokrat, od lakote prisiljen, zavživa po trohico neslastnega obeda. Ali čuj! vrata krožijo — po stopnicah se bliža bobnenje nog — ključi rožljajo. Vladimirova ječa se odpre. Mladeneč, šumom oplasen, skoči na noge, rabeljna si svest — merzla groza se mu razlije po udih. Ali v ječo stopita krasna bulgarska kneza, od carja, pravita da sta poslana, mu svobodo oznanit, i podavši mu starejši roko veli temnico zdajci zapustiti. Kot okamnel posluša Vladimir te besede, katerih ni umel, roka se sama naproti stegne, ter odidejo iz gnjusnega kraja. Al ko pridejo iz nočnega zidovja, ter jih zopet beli dan objame; tu zmaga Vladimira ljubezen nebeške luči: na zeleno zemljo pade, moči studena tla solzami, oklepa z naročjem votlo sapo, i poljublja stokrat prijazno roko, ki ga je iz mraka i groze na blagodejno svetlo solnca izpeljala. Privedosta ga v carske bele dvore, ter ga mnozim služabnikom izročista. V topli kopelji ga snažijo; eden brije, drugi ravna obleko. Iz carske riznice se prinese oprava; iz carskega hrama vino i pečenka. Ko je bil nemalo medle ude okrepil, ga napravijo kakor se spodobi tace mu vitezu, potomku staroslavnih dedov, žeslonosnih kraljev. Car je med tem tudi ljubeznivej hčerki poročil; naj se pripravi, naj okiti; ker dojde imeniten gost, kteremu ima zlato vino služiti. Kako plane deklica, začuvši te besede — zakaj vedila je, komu — kako hiti, ukaže berzim služabnicam, kara, priganja, premeta obleko, samo dans zberljiva. Najdražje kamene, največke bisere jemlje; bragreno robo, svilo zlatom vezeno, oblači, dragoceno delo umetnih Gerkinj: na glavo pripenja zlat venec, iz kega je svetli demant, kakor solnce sijal. O kaka je bila tadaj, najdivneja podoba z najlepšim kincem v zyezi! Čudo

viditi! Ne bē se junak stermeja ubranil, čeravno kamenterd, kdor bi jo bil tadaj pogledal!

Car pa ukaže Vladimira k sebi pripeljati. Trepečih kolen se bliža mladeneč, sodbo slišati i čuden stik prigodbe zvediti, ktere ni umel. Nizko se priklone, pred carja stopiv, poljubi skut i bele roke, i čaka molčē. Ali car ga prijazno gleda; milo se mu zdi, ko vidi na junaku upadlo lice, ktero je od boja še živo pomnil. Smehljaje ga z desnico poboža, tako rekoč: »Bodi zdrav, hrabri junak! gosposko koleno! »kakoršnega nimamo dans ne v bulgarskej zemlji, i mislim, tudi v »serbskej ne. Ne boj se! čeravno se nad teboj nobeden ni tako pre- »grešil, ker me je gnala slepa strast s tvojim očetom, vitežkim Petri- »slavom, boj začeti, i tebi sedaj toliko krivico v ječi storiti. Tako nas »skušnjavec obsede! Al pozabimo, kar je bilo! Prihodni čas naj po- »pravi krivo, naj pobota nezmerno terpljenje. Bog sam, ki nesrečo po- »šilja i zopet srečo dā, nam veli prijatlom biti; toraj hodimo!« To rek- »ši razpne roke ter ga objame. Potem mu razjasne, še vedno sternevu, »čudne nagibe svojega djanja, omeni sanj, prošnje deklice, i kako da je »ganjen od nje pobožnega moža poklical, ki mu je božje povelje razložil; »naposled oznani terden sklep, s Petrislavom mir storiti, njemu pa, ako »serce ni nasproti, svojo Kosaro v zakon dati, s ktero bi enkrat, ker »sam ni imel naslednika, tudi bulgarsko žeslo prejel. Potem pokliče »hčerko, da bi ji Vladimir sam zaročni perstan s desne podal. Duri se »vsejo, plašne deklice stopijo v dvorano. Kakor v jasni noči med »svetlimi zvezdami svetleja luna sije, taka je bila Kosara med družicami »viditi. Junak se zavzame i zastidi, ugledav jo, ter pobesi plašno oči »v tla.

Kdo popiše kipenje unete deklice, ko vidi pred seboj, kogar je »toliko dni v mislih i sercu nosila! Ali Vladimir, ko se mu stermeči »duh poverne, ne more več besede v persih zaperte deržati, posili mu »glas uide: »O nebeška deklica! zakliče, vili enaka, ki v naših gorah »junakom pomagajo, kakor ti meni, kako se ti hočem primerno za ne- »zasluženo dobroto zahvaliti? O svoboda je sladek dar, orlu pod obla- »kom i košuti na planini, kakor blagorodnu junaku enako draga! Ako »mi Bog da, ter se zdravo povernem v bogati dom očetni, te hočem »seboj, preserčno ljubo ženo, vzeti. Nezmerno zakladov leži v kraljevih »hrambah, vsi li bodo tvoji: zlato, srebro, drage kamene, visokocene »svilene i bagrene obleke, vse ti bom poklonil, i česar bi še poželega, »ti bodo naše barke, ki brez čisla po sinjem morju jadrajo, iz bogatih »latinskih mest dopeljale. I tako mi Boga v nebesih; tako mi sivih »las Petrislava, drazega očeta bolj ko mater, ki me je rodila, te bom »častil, ti pred vsimi, samo za Bogom bōdi! Tu ti perstan podam.

„I kakor njegov obroč nima konca; ga ne imej naju ljubezen, i kakor
 „je blago, iz kterega je vlit, brez tuje primesi, tako hočem tebe iz
 „čistega, celega serca, samo ljubiti! Temu demantu enako, ki sije ko
 „poldano solnce, bodi moja ljubezen luč tvojega življenja! I dokler ne
 „vsahne poslednja kaplica moje kervi, bodi beseda i djanje, meč i slava,
 „i kar svoje imenujem, tebi posvečeno! Tisto uro, ko to prisego pre-
 „lomim naj se nebo udere, naj se zemlja odpre, ter me černo brezдно
 „pogoltni!“ Ko je izgovoril, prejme Bogodana zlati perstan; Kosara se
 v solzah topi, i Samuil sam ne more skrivati silnih občutkov serca, ki
 se v očesih bliskajo. Kosara z družicami odide; Vladimir ostane pri
 carju, ki ga mnogo nagovarja, v gradu prebiti, dokler bi se udje ojači-
 li, i prešna moč oslabelo telo napolnila; potem naj bi se k očetu
 vernul, mir oznanit, svate zbirat, s kterimi bi obljubljenno nevesto v
 svoje domove peljal. Ali Vladimir ne sterpi: precej tirja konja, naj-
 beržjih nog; precej hoče očetu naproti leteti, ter u njega naročje ne-
 skončno srečo, ki mu persi razganja, izliti. Komaj počiva do tret-
 je zorje.

Al ko tretjega dne solnce izzagor vstane, ter zlato luč po širnej
 zemlji razlije, tadaj vzame Vladimir od svojega tasta i ljubljene Kosare
 slovo, i zasede iskrega žrebca. Mnogo mu car poroča do starca Petri-
 slava; mnogo opominja, lahko jezdit, za jed i pokoj skerbeti; poseb-
 no pa svojim knezom, ki so ga imeli spremi, priporočuje kraljevica.
 Al preden se ločijo, prisiga nagloma, ko bi bil za žive i mrtve letel,
 sel od vojske. Ljudstvo prihrumi za njim, pred mestom mu je konj oma-
 gal, toraj je peš pritekel. Brezsap pade v dvore, vse ga obsuje rado-
 vedno. Ko se oddahne i mu zopet beseda pride, oznani neutegoma: da
 se je Petrislav iznenade z veliko vojsko pokazal; da vse za boj gori;
 ter da bo zdaj na bulgarski tabor, ki ga čaka, planul: on da je od
 vojvoda poslan, pomoči prosit; sicer se bo težko upreti. To novico
 začuv Vladimir spodbode i zapraši s konjem, bulgarski tovarši, s car-
 skimi poročili zapokotajo za njim, ter veršijo naprej ko blisk i vihar.
 Dva dni so predirjali, i dve noči, malo pokoja davši sebi i trudnim
 konjem. Ko se nagiba tretji dan proti zapadu, so tabora dospeli. Pri-
 pravljene za bitvo so čakali oboji, Hrovatje i Serbi željno, Bulgari stra-
 homa, družega jutra. Planjava je s šotori prepeta, ki se kakor oblaki
 ali beli snegovi v solnčnem žarku svetijo. Ali kaka prememba na en-
 krat! „Vladimir!“ zagromi od straže do straže, od šotora do šotora,
 kakor stoterni jek med skalovitimi gorami. Petrislav zasliši — plane na
 noge — z jekom vred Vladimir pridirja. Razširita roke: oče! — moj
 sin! — i objetje nemo ju oklene. Potem se vspejo solze, prašanje rine
 prašanje; vojščaki se zberajo v gostih trumah okoli. Čudo, hvala

veselje vse napolni. Vladimir razlaga tadaj stermečim čudne prigodbe, razkrije ponudbe bulgarskega carja, ter oznani namen svojega prihoda. Bulgarski knezi, ki so ga spremili, poterdijo s pismom i pečatjo, kar je govoril. Novo veselje se širi po belih šotorih. V tem je solnce zašlo. Po zemlji se razgerne hladna noč. Tadaj se vnamejo po prostornem taboru nezmerne luči; ražnji se nad ognji vertijo, čaše zvoné, petje in ukanje v nebo doni. Iz bulgarskih šotorov se odglaša jednodušno veselje: oboji junaki se shajajo, si podajajo roke, se po bratovski poljubljajo. Marsikdo je tadaj k nebesom vzdihnul: »Daj Bog i milostiva mati božja, da bi si mi vedno tako priyatli bili, kakor danas!« — Še polnoč ne utihne. Drugi dan zbera Vladimir iz hrovaških i serbskih junakov svoje svate. Tisuč si jih izbere najlepših, najhrabrejših. Radivoj mu je ročni dever (drug); Petrislav sam stari svat (starešina), hrabri Senjan Ratoslav vojvoduje, mladi Černojevič zastavo nosi. Vzemši bogate darove seboj se vzdignuše svatje lepokitjeni. Kodar prejdejo, veselje doni, se vino toči, darovi dajo. Osmi dan so došli Ternovo, bogato carsko mesto. Carski beli dvori se jim odprejo. Lepo jih je Samuil pričakal: roke širi, s Petrislavom se poljubi.

Urní služabniki prijemajo konje, snemajo junakom svetlo orožje, vodijo svate v lepi, prostrani grad. Samuil pelje Petrislava i Vladimira. Za polne mize posedajo, ter se gostijo od nedelje do nedelje. Igre, plesi sladke pesmi se verstijo z junaškimi obedi; nobenega veselja se ni pogrešalo. Ali ko teden v radostnih zabavah mine, pripelje Samuil svojo ljubo hčerko, ter jo — težkega serca — z nezmernim blagom Radivoju izroči, za blagodušnega ženina Vladimira, z Petrislavom sklene večni mir, obdaruje obilno vse svate, koga z lepim orožjem, koga z drugoj obleko; nihče ni prazen šel. Služabniki prinašajo orožje, vodijo konje — svatje zasedši se posloviše.

Srečno so dospeli z lepo nevesto hervaški Beligrad, Petrislavove bogate dvore.

Podgorski.

Slavjani.

(Dalje.)

§. 4. Kakšni so bili stari Slavjani?

Težavno je, samega sebe ali kakega drugega človeka prav poznati, dobre i slabe lastnosti resnično opisati. Še veliko težavnejši i tudi nevarnejši je, kaki velik i široko razprostranjen narod opisati, njegove dobre i slabe lastnosti pred svetom naštetí. Kakšni so taj bili stari

Slavjani? — Strašna, ogromna butara, slavjanski narod opisati, ki je tako velik i preljudnat, ki je še od mnogih ljudi tako malo poznan, ki je večidel do sedaj tako černo opisan! Nak! Serce se mi trese, pero mi iz roke pada, — jaz iz cele duše čutim, da sem za tako orijaško delo preslab. Naj toraj mesto mene od te imenitne reči govorita dva slavna pisatelja — jeden Nmec, drugi Slavjan: J. G. Herder i Šafařik, — obadva visoko učena i pravična gospoda, katerih ime slovi pri vsih narodih u Evropi; ta dva gospoda naj povesta, kakšni so bili naši predstariši — stari Slavjani.

Herder u svojej že imenovanej knjigi od Slavjanov pravi: „Kamor so Slavjani prišli, povsod so prazne i zapuščene dežele obsedli, jih kakor kolonisti to je: pastirji i poljedelci obdelovali, i od njih se živili. Za te poprej pomandrane i zapuščene dežele je taj bila velika sreča, da so se po njih tihi i pridni Slavjani naselili. Oni so s veselim sercem polja obdelovali, so polne hlëve živine i polne košče žita radi imeli, so se s različnimi rokodelstvi pečali, i s tim, kar je jim zemlja i delavnost donesla, na svoj dobiček kupčovali. Pri Baltiškem morju blizo Bukovice (Lübek) so zidali pomorska mesta, med kterimi je Vineta na otoku Rujani (Rügen) slavjanski Amsterdam bila. Slavjani so kupčovali i se obhodili tudi s Porusi, Kuri i Litvini, kakor to tudi jezik tih narodov pričuje. Na Dněpru so stavili Kijev, na Volhovu Novigrad; u tih mestih je kupčija hitro cvetela, zato ker so černo morje s Baltiškim vezale, i robo iz Azije v severno i zahodno Evropo prevažale. Na Nėmskem so Slavjani rudo kopali, so znali jo kovati i lijati, so sol narejali, platno ali pert tkali, med kuhali, sadje sadili, muziko (godce) radi imeli, i po domače veselo živeli.

Bili so tudi vsmiljeni, so druge ljudi radi — skoraj črez mero radi — pogostovali, ljubili so svobodo svoje dežele, vendar so predpostavljene radi poslušali i jim pokorni bili, hudo so sovražili ropati i požigati.

Škoda, da vse te lépe vlastnosti niso zamogle, Slavjane pred potlačenjem varovati i braniti! ja, te vlastnosti so še clo k temu pripomagale, da so se Slavjani potlačovali. Zakaj oni niso nikolj željeli, nad drugimi narodi na svetu nekako gospodovati, niso dedičnih vojskoželnih knezov i vojvodov med seboj imeli, i so se rajši privoljili davke plačovati, da bi le svojo zemljo mirno i pokojno uživati mogli.“ —

Tako piše Nmec Herder; — poslušajmo, kaj naš Šafařik u svojej knjigi: „Geschichte der slawischen Sprache und Literatur, 1826, §. 5“ od starih Slavjanov povē:

„Kak cel narod po pravici i resnici opisati i risati, brez da bi se človek, bodi iz kozmopolitizma, proti svojemu ali pa proti ptujemu

narodu ne zagrěšil, je trěba, da človek veliko skusi, da ljudi dobro pozna, da je močen na duhu i samostalen: Ako je temu taka, bi iměla nas naša věra i naša věst gnati, nobeden narod ne opisati i soditi ali pa se tega děla umno, trezno i ponižno poprijeti. Skušnja vendar uči, da se vsi pisatelji, ki očitno od narodov i dežel pišejo i govoriyo, na cělem književnem polju nobene rěči tako hitro i lahko ne lotijo, kakor ravno ljudi i narode opisovati. Da so posebno ptuji pisatelji, ki so od Slavjanov pisali, rěs tako ravnali, to izpričati, se tukaj podstopim — le primoran in boječ — od te za me svete rěči, najbolj ko vēm i znam, některe besěde napisati.

Vsaki Slavjan, da le količkaj ktero u ptujem jeziku pisano knjižico u roko vzeme, — koliko jih je, ki to vsak den storijo, — vsaki Slavjan mora se že popred pripraviti, da bode u njej vidil, sebe i svoj narod ziměrajau. Dve tretjini vsih takih knjig, ki od Slavjanov sploh ali od kakega slavjanskega kolěna pišejo, ne zaderžijo nič družega, kakor to, kar značaj (karakter) slavjanskega naroda gerdi i znižuje. Ni naroda na světu, s kterim bi se bilo tako neusmiljeno ravnalo, kakor s Slavjani.

Nevědni ali pristranski pisatelji i popotniki, ki so slavjanski narod opisovali, so ga ob čest i poštenje pripravili, ga s sramoto obsuli. Ta štrėna je strašno zmedena i zamotana. Jaz hočem si prizadeti, Slavjane sploh resnično opisati, i to imenitno rěč razjasniti.

Telesne vlastnosti Slavjanov so različne, kakor je podnebje (klima) različno, u kterem različna slavjanska kolěna prebivajo. Sploh so Slavjani sřědnje postave, lěpo izrašćeni, imajo močne kosti, terdne i gibljive mišice (lakte) i žile. Rumene (plave, blonde) lase najdeš pri vsih Slavjanih, posebno pa pri otrocih; samo pri južnih Slavjanih se je u tem někaj spreoběrnilo; da se je pa to spreoběrnilo, je manj natora (narava), kakor človeška umetnost storila. To, da imajo Slavjani sploh rumene lase i bělejšo kožo, to priča, da so oni že od začetka ali pa saj dolgo u merzlih, sěvernih krajih prebivali. Zdě se, da so izhodni, sěverni i zahodni Slavjani naj bolj i naj čistejši, južni Slavjani pa naj manj obćna i navadna znamenja slavjanskega naroda na sebi ohranili.

(Dalje sledi.)

Slovenski običaji.

Šapanje, botrinstvo, žlahta, bratinstvo.

Na den nedolžnih otročič grejo fantiči po vesi šapat, to je, grejo od hiše do hiše s smerekovo vejico hišne ljudi tepst, srečo i zdravje jim zraven želeč blizo takole:

Šíp, šap! Bog daj vam srečo in zdravje,
Da bi bli veseli, ko tičice v gojzdi,
Zdravi, ko ribice v vodi,
Močni, ko medved v gori,
Da bi meli toliko otročič,
Kolikor ima vejica versič . . .

Za šapanje se šapovcem da šaplja, to je, različno sadje, jabelka, orehi, hruške i take stvari.

Na novega leta den pri Zili duri tiščé, to je, kadar človek od božje službe domu dojde, ga v jispo ne pusté, temoč derzé duri zaperte i kličejo iznotra: Rešite se novega leta! Rešite se novega leta! On mora tada nekaj novega povédati, bodi karkoli hoče, da ga u jispo pustijo.

Na cvétno nedélo se nese prajtelj (Palmbusch) v cerkov. Pri Zili je velik, se vzeme čéla mlada sremsa, med vejovje se svežejo muzare, vejice oljkine i lavorové i smerlinje (borovica), na versiče se natakne polno rudečih jabelk, več jih je, lépsi je.

O velikonoči (o vuzmi), nesejo dečle v Rožju svojim ljubim i dragim znancem šartelj (Reindling, Kuchen) i dvé rudeči jajci, — pa dečla ne smé iti sama, bi se ne spodobilo, temuč vzeme seboj jedno izmed svojih prijateljic, ktera jo spremlja, ali kakor se to po rožiško reče: ona ji gre za psa.

Botri (kumi) dajejo o velikonoči svojim kumičem i botre (kume) svojim kumicam pri Zili krap (Strutz) u Rožju šartelj pa rudeča jajca, ktera se imenujejo v Štajerskeji: pirhi. To se jim daje dokler v sv. zakon ne stopijo. Jedenkrat se da otrokom tudi tenko kerstno srajščice s černjelo žogico (s rudečo verpco) i s prunimi špericami na rokavih.

V obče imajo Slovenci botrinstvo (kumstvo) i zlahto v velikej časti. V Koroškeji derže za velik gréh, prepirati se s botrino i ako někdo pripovéduje, da se je s kumom prikarjal, vsigdar žaleč pristavi: In vidite, s njim sva si še kotrina. Odtod je slovenska poslovice: Ženi se bližje ko moreš, botrini se dalje ko moreš — kakor bi rëkel, da bodeš nevësto dobro poznal i da se ne bodeš s botrino prepiral. Boter s botro, to je, kum s kumo, bludno grëšiti, se šteje med tri naj večje grëhe, zato se reče v jednej pësnji iz Goričan pri Zili imenovanej: Zlata česčëna si Marija — da je dëvica Marija duše iz vic klicala i:

Vse duše so gori shajale,
Samo tri so notre ostajale,
Še tiste so močno zdihvale in jokale.

Kaj je tistim trém dušam blo ?
 Jena je kofer s kotro grešila,
 Jena je družje vmorila,
 Jena je na Bogu obupala.

Ta misel je po čelej Slovenii znana, najšel sem jo tudi na Gomilskem v Štajerskej i. g. Drobnic je blizo Sloven-Bistrice slédečo pèssem zapisal :

Leži mi leži poljece
 (Prek polja mi leži cesta.)

Za cestoj mi stojaj cerkva,
 (V cerkvi mi stojijo votarji trije.)

Ti prvi je križa božiga,
 (Ti drugi je Florjana svetiga.)

Ti tretji je ta sveta večna luč.
 (Vžgi nam Marija nebeško luč.)

Zviraj mi, zviraj studenčina,
 (V studenčini mi plavajo duše tri.)

Ta perva je duša le tota,
 (Kera je na Bogi cagala.)

Cagati nas vari sam večni Bog,
 In ta sveta večna luč,
 Vžgi nam Marija nebeško luč.

Ta druga je duša le tota,
 (Ker boter s botroj pregreši.)

Grešiti nas pa varji sam večni Bog
 In ta sveta večna luč,
 Vžgi nam Marija nebeško luč,

Ta tretja je duša le tota,
 (Ker družje družje vmori.)

Vmoriti nas pa varji sam večni Bog
 In ta sveta večna luč.
 Vžgi nam Marija nebeško luč.

Saj se zvoni no se glasi
 (Po totim celim kersanskim.)

Sveta je sveta večna nebeška luč,
 (Vžgi nam Marija nebeško luč.)

(Dalje sledi.)

Kratek navod v številoslovje.

(Spisal S. R.)

Vidil sem čez deset lét v Terstjanskih šolah tako podučevati, da je nauk veliko dobrega in veselega sadja donesel. Kar sem tam s dobrim uspehom izpeljavati vidil, bi rad vsim učiteljem svoje ljube domovine priporočil. Še nam mēnkajo bukvice, ktere bi pokazale, kako bi bilo naj boljše in naj hitrejše učence iz glave rajtati učiti. Za tega voljo pri tem nauku še kjer bodi na kej napčnega naletimo, in vidimo, da veliko učiteljev te nauk še clo nič ne pozne, ali pa da se pri njem tako obnaša, da sebe in otročiče brez dobrega sada muči.

Podlaga, na katero se vse računstvo (rajtanje) naslanja in opira, so števila (broji, Zahlen) med 1 in 10. Kdor se s timi števili dobro obnašati zna, se bode lahko vse, kar potem pride, naučil, to se pravi: kdor s jednotami (Einheiten) rajtati zna, bode znal kmalo tudi se obhodeli s desetkami (Zehner), stotinami i. t. d.

Navadno razločimo petero številnih opravil in učimo 1. šteti, 2. doštevati (addiren), 3. odštevati (subtrahiren) 4. poštevati (multipliciren), 5. razštevati ali deliti. Ako pa dobro prevdarimo, bomo vidili, da je v resnici sedmero takih številnih opravil. Tih sedem številnih opravil se nam ponuja kakor sedem stopenj ali sedem vadb, po katerih bi imel učitelj pri računskem nauku postopati in otroke vaditi.

I. Perva stopnja: Štetje.

Prej da otroci prav dobro, bi rekel, vidljivo (anschaulich) ne zapopadejo, kaj je kako število, se le po škorcovo (nachplappernd) štetijo.

Kadar učitelj učence šteti uči, naj postopa po sledečih vadbah:

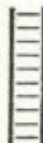
Perva vadba. Učitelj ima naj prej na to gledati in se truditi, da otroci prav in dobro zapopadejo in, bi rekel, vidijo, kaj so števila od enojke do desetke. To se sveže s oziravnim naukom, in se začne s enojko. Otroci so se naučili imenovati različne stvari, ki se v šoli znajdejo. Da se bode šolski nauk lépo čredil, kratkočasen in vesel postal, pokaže učitelj postavim: pero ali kako drugo reč, praša po imenu in po tem pristavi: koliko peres i. t. d. kažem? Pri tej vadbi bi bilo dobro popraševati: pokaži mi eno knjigo, en perst i. t. d. — katerih reči imamo le po enej na sebi? —

Ravno tako se razvija dvojka. Učitelj pokaže eno pero in še eno, in otrokom pové, da ste dve i. t. d. si da pokazati dve knjigi, dva persta i. t. d. tudi čerkati na desko ali ploščico eno, po tem dve čerti. Tako se naprej pomika s vsakim številom do desetke.

Druga vadba. Narisane čerte se dajo po versti naprej in potem nazaj šteti tako dolgo, da so otroci u tem dobro vajeni, in da je vsaki šolar v stanu, kadar se mu ukaže; stori 3, 5 ali kolikor si bodi, čert, jih tudi narediti, ali kadar se praša, katero število pride za — ali stoji pred — ali med tim ali unim številom, hitro odgovoriti zna. Prav ročno se da k tem rabiti lestvica ali lojtra, ki ima deset šprekel. (Glej na strani.) Taka lestvica se posebno prileže k tretjej vadbi.

Tretja vadba. Tu učitelj uči spoznavati in rabiti redovna števila (Ordnungszahlen) in redovne številnice. Vadijo se otroci takole: Někdo hoče po lestvici na drevo ali u drugo stropje po špreklah (stopnicah), — na katero stopnico bode najprej nogo postavil? na katero po tem? itd. Ravno tako se napeljujejo šteti od desete do prve nazaj. Ko so se otroci tudi tih števil dobro poprijeli, in je po versti — pred in zad — gladko imenovati se navadili, se učitelj poda k štertej vadbi.

Šterta vadba. Tu se otroci učijo preskakati eno stopnico (špreklo) Da někdo hitrej na viš zleze, je treba eno stopnico preskočiti, zato naj stopi na drugo, šterto, šestó itd.; po tem: na prvo, tretjo; peto stopnico i. t. d. Pri tej vadbi naj učitelj tudi pove, da so števila: dva, štiri, šest i. t. d. števila dvojična (gerade), števila: en, tri,

pet i. t. d. števila nedvojična (ungerade). Koristno je popraševati: ktero je prvo, drugo i. t. d. število dvojično? ktero prvo, drugo število nedvojično? Tako se morajo otroci tudi vaditi preskočiti dve stopnici (šprekli), to je šteti s dvojko; potem tudi s trojko, s štirko, i. t. d. pa vendar se deset nikolj preseči ne sme. Kako dolgo je tréba, otroke tako vaditi, se ne more ravno reči; pa dalej, ko se učitelj s tim peča, boljše je za prihodni nauk, terdnejšo podlago s tim svojemu nauku stavi. Kar se nam zdé biti lahko in jigráča, je za otroke vážno in imenitno. (Dalje sledi)

Kako zajedno učiti glaskovati in pisati?

Iz celega serca želim, meni izročene otroke naj hitrejši in naj koristnejši, kakor je le mogoče, vse to naučiti in navaditi, kar je jim za višji in obširnejši nauk znati in védeti tréba. Za tega voljo sem u svoje šoli poskusil, naj prvi nauk s pisanjem tekočih (kurent) pismen začeti in svoje učence zajedno učiti, ta lekoča pismena pisati in glaskovati. Na to vižo učim od 8. maja 1849, in moji otročiči ne znajo samo pisano, temoč tudi vse sorte tiskanih réči gladko brati, zraven pa tako lépo in hitro pišejo, da se mora vsaki začuditi od takih mladih in nježnih otročič kej tacega viditi.

Že mnogo lét učim, sem pismenkovanje in glaskovanje dobro preudaril i poskusil, pa moram s dobro véstjo obstati in zagotoviti, da je vselej, posebno pa u šolah na deželi zlo koristno, glaskovanje in pisanje sdružiti, in oboje zajedno učiti. Tako bode mogoče, reči u šoli zmiram preménovati, vedno otrokom kej novega pokazati, in branje prav temelito ne samo le poverh učiti.

Ta viža, u šoli podučevati se pa najbolj s tim priporočuje, ker otroci na to vižo najpréd i naj hitrej tako daleč pridejo, da se samotěž učiti in samotěž kej misliti in délati znajo.

Samotěž misliti in samotěž délati in tako na samo svojih nogah stati je pa posebno tréba za otroke, ki le šest lét u šolo hodijo ter po tem u vsakdanje življenje stopijo.

Kako se jaz pri tem svojem nauku obnašam, je tako lahko in jednostavno, da bi se lahko na jednej poli napisalo in razložilo. Meni ni tréba nobenega pismenjaka (Setzkasten), nobenega abcednika, nobene abcdne tablice.

Moji otročiči skoz celo prvo léto nemajo rič družega kakor vsaki svojo kamenito tablico, ktero jaz s žreblom načertam. Le s to samo tablico se oni naučijo brati in pisati. U drugem létu ločim branje od pisanja, ter začnem u naših: „Kleine Erzählungen für Landschulen“ stran 23. na pisanem brati.

Toliko od mojega načinstva (Methode) učiti sploh. Ono donese veliko prida in koristi, učitelji se ga lahko naučijo in navadijo: zato bi

vrédno bilo ga bolj na tenjko pretresti. Serčno bi me veselilo, ako bi avstrijska šolska oblastnija to moje načinstvo učiti ojstro presodila.

Tako piše ministerialni, pedagoški časopis: »der österreichische Schulbote.« Te časopis je prav dober kup, izhaja vsaki teden na celej poli, prinaša prav lépe in imenitne sestavke, ter velja le 2 rajn: na celo léto.

Kar pa nas najbolj veseli, je to, da te ministerski časopis zastran šolskega nauka, in šolskih knjig ravno tiste misli razodeva, ktere je »slovenska Bčela« donasala in, ako Bog da tudi zanaprej u vsakem svezku pridno donasala bode. Živio naprèdek u šolskih zadevah, Živila jednakopravnost vsih narodnosti i jezikov!

Častiti bravci naši so že večkrat u »Bčeli« in tudi drugod brali, da je mogoče, dobro in koristno, otroke u šoli zajedno brati in pisati učiti. Gotovo bi tudi radi vědeli, kdo je te način učiti najprej porabil, kdo ga je našel? Nėmec Graser terdi, da ga je on našel; sloveči dětovodja in pisatel Diesterweg pa tega ne na veljati, rekoč, da je način, otroke zajedno čitati in pisati učiti, že starodaven, pa pozablen ali sedaj spet na svétlo pripravljen način učiti; tistega moža, ki ga je najprej najdel, pa vender ne imenuje.

Janez Amos Komenski, ki se je rodil léta 1592 in umerl leta 1671, u svojej učbi (didaktiki) cap: 19. fundam: 6 takole piše: »Brati in pisati ima vselej in u vsakem jeziku tudi zajedno in vkupej hoditi. Zares! otročiče, kteri svojih misel še u šoli nemajo, pa vender se v svojem maternem jeziku pisati učiti imajo, ne more nič družega bolj i močnejši podbadati in vabiti, kakor to, da se pismen drugači ne učijo, kot da jih pišejo; zakaj otrokom je že prirojeno, da radi risajo in malajo.«

Potem takim je način, u šoli zajedno čitati in pisati učiti, prej ko ne našel naš neumerljivi Jan Amos Komenski, — slavni Slavjan — rojen Čeh.

And. Einšpieler.

Z m e s.

Med i pelin.

* Žalostne glase slišimo iz Kanalske doline. Tam gorej je marsikteri gospod, ki ni vnet za šolo, še menj pa za slovenščino. Groza je nekterega učitelja slišati, slovensko brati; si misli, da kak Indijanec iz Ipawanhie v svojem jeziku kej pove. Se vè, da taki gospodi niso za slovenske šole: le němško, le samo němško u šolah jim dopade, zakaj le samo to enmalo bolj znajo. Tudi v cerkvi pri tih gospodih nikolj ni slišati kake slovenske pėsmi, ampak vselej koj: »Wir werfen« ali pa: »němški Omt,« med verstami se pa naj rajši kaka »Polka« v božjo čest zabrenka, da človek ne vèš, ali si pri svetej meši ali na gunnu pri raju! Pa dosti je pelina, — dones ima »Bčelica« polno torbico sladkega meda, mnogo veselih novic za Slovence.

* Tudi tam gorej med Nĕmci in Talijani u Kanalskej dolini živi in dĕla marsikteri vlastenec za povzdigo šol in slovenščine. U Žabnicah sta gg. Škerbina in Ožgan, prav pridna in iskrena vlastenca, u Rajbelu je g. Žofran, ki v svojej nĕmškej šoli slovenske učence — otroke nĕkterih slovenskih rudarjev — ne zanemara, temoč jih slovensko čitati in pisati uči, ter jim namĕsto: „lateinische Vorscheften“ slovenske predpise daja. Hvala in sreča takim vlastencem! —

* Na Terbižu u Kanalskej dolini je služba okrajnega sodnika prazna. Célovška nadsodnija je to po novinah oznanila, zraven pa tudi pristavila, da to službo le tisti zadobiti more, ki dokaže, da popolnoma slovenski zna. Kej tacega prej nikoli nismo brali, — sonce ustaja tudi za Slovence u Kanalskej dolini.

* Te dni je prišel od visokega ministerstva uka in bogočastja ukaz, da je slovenski jezik za vse rojene Slovence na tukajšnem gimnaziji zapovedan predmet, vsi slovenski učenci morajo slovenski nauk poslušati in se slovensko učiti. Slava vis. ministerstvu in našemu g. poglavarju!

* Slovenske šolske knjige se prav pridno kupujejo; lete dni je jih šlo lépo število u št. Jurje in št. Pavel na Zili, na Dholicu (Tehelsberg), v št. Jakop in Podgorjani u rožnej dolini. Hitro se vidi; kjer kaki slovenski vlastenec živi: kmalo veje tam domorodni, slovenski duh.

* Pri Slovencih na Štajerskem se ravno, kakor drugod po Slovenskim, u pisarnicah stara nĕmščina košati; ali ljudstvo se pa lépo obnaša — vse po slovensko; za gotovo zvĕmo, da je en sam gospod u Gradcu že več kot 30 slovenskih pečatov za slovenske sosesčine naročil. Tako je prav in lepo: Slovenci le po slovensko! Na Koroškem ima še le jedna sosesčina slovenski pečat, in ta je: Dhovska županija (Lendorf). Vse oblastnije na Koroškem imajo nad durmi svoje nadpise samo u nĕmškem jeziku. Serčno veselje smo občutili slišati, da okrajna sborna sodnija v Velkocvu (Collegial-Gericht in Völkermarkt) si že napravlja slovenski nadpis. Alj Bog hoče, ljubi Slovenci! počasi že pojde, saj imamo takih uradnikov, kteri tudi Slovincem pravico in srečo hočejo. —

S m ě š n i c e.

* Dĕvojka Milka, koja je s mladenčĕm Andričĕm zaručĕna bila, odstupi od svoje rĕči (besĕde). „Ali niste vi, ljubezniva Milko! meni obljubili i za tvrdo rekli, da čete me uzeti?“ upraša nju Andrič. Istina (resnica) je, odgovori dĕvojka, ali odpustite mi; zakaj tedaj se mi je zareklo.

Gospodin E. dokazival je u druŕstvu: človek je dolžen za dobro svojih potomcev skerbeti. Na to nĕki neumnež odgovori: „Pa kaj so potomci za me priskerbeli, da bi ja za nje moral glavu tretl.“

Tko za božju volju je kedaj vidil, koga s obujoj u postelji spati? Na to začudjeni znanec svojemu prijatelju pravi: „Ne čudite se, molim vas, temoč čujte uzrok: Ja sem že tri noči sanjal, da po steklovini koračĕm, kar me je grozovito prebadalo; zato sem pa minulu noć s obujoj legnul.“